

Azərbaycan zəngin milli-mənəvi dəyərlərə malikdir

Hər bir xalqın, millətin mövcudluğu onun milli adət-ənənələrinə, öz mədəniyyətinə, ədəbiyyatına, tarixinə bağlılığından asılıdır.

Müasir Azərbaycan tarixinə nəzər saldıqda milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunması və inkişafı prinsiplərinin banisi kimi Ulu Öndər Heydər Əliyevi görmək olar. Müstəqillik dövrünün təməl daşları üzərində tarixi imzası olan Ulu Öndər azərbaycançılıq ideologiyasının əsasını qoyaraq milli-mənəvi dəyərlər sistemimizi daha da gücləndirmiş, aşınmadan xilas etmişdir.

Heydər Əliyev azərbaycançılığı milli ideologiya kimi irəli sürür, mədəniyyətimizi, mənəvi dəyərləri təkə milli yox, həm də siyasi varlığınıza - dövlət quruculuğu prosesinin mühüm atributu kimi dəyərləndirirdi. Azərbaycançılığın əsasında yer alan ünsiyyət birliyi isə vahid ana dilimiz vasitəsilə həyata keçirilir. Azərbaycan dili milliliyin ifadə vasitəsi olduğu üçün azərbaycançılıq ideologiyasının komponenti kimi çıxış edir. Çünki ana dili onun dünyada tanınmasında ən mühüm milli atributlardan biridir.

Müstəqil Azərbaycana rəhbərliyi dövründə Ulu Öndər Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi qəbul edilməsi və dilimizin qorunması sayəsində mühüm işlər gördü. Azərbaycan xalqının mədəni, intellektual, milli-mənəvi inkişafının təməllərindən biri kimi milli dil siyasətinə böyük əhəmiyyət verirdi. Onun 18 iyun 2001-ci il tarixində imzaladığı "Dövlət dilinin təbii işinin təkmilləşdirilməsi haqqında" fərman da dilimizə olan dərin ehtiramın nümunəsi idi.

Ümummilli Liderin müstəqil Azərbaycana rəhbərlik dövrü təkə ölkənin siyasi, sosial-iqtisadi, mədəni böhrandan qurtuluşu, demokratik islahatların, hüquqi dövlət quruculuğu proseslərinin uğurla həyata keçirilməsi ilə xarakterik olmadı. Cəmiyyətin milli-mənəvi dəyərlərimizə, o cümlədən islama münasibətinin düzgün və sağlam əsaslarla formalaşdırılmasının əsası da məhz bu dövrdə qoyuldu. Heydər Əliyev ölkəmizdə hüquqi və dünyəvi dövlət quruculuğunun əsasını qoymaqla yanaşı, müqəddəs dinimizə, bütün mənəvi dəyərlərə çox həssaslıqla yanaşı, xalqımızın mental keyfiyyətlərini hər şeydən uca tuturdu.

* * *

Xalqımızın zəngin milli-mənəvi dəyərləri sistemində azərbaycançılıq məfkurəsi də mühüm yer tutur. Azərbaycançılıq ideologiyası dünya azərbaycanlılarının vahid ideya ətrafında birləşməsinə şərtləndirən tarixi-siyasi amillərin təsnifatını, xaricdə yaşayan soydaşlarımızın hüquq və azadlıqlarının qorunması sahəsində dövlətin qarşısında duran vəzifələri, onların Azərbaycana münasibətdə üzərinə düşən mənəvi öhdəlikləri, habelə azərbaycanlı anlayışının sosial-fəlsəfi məzmununu müəyyənləşdirən konsepsiyadır. Azərbaycançılıq millətdən asılı olmayaraq, özünü azərbaycanlı sayan vətəndaşların həmrəyliyi üçün möhkəm istinad mənbəyi, ideoloji bünövrədir. Bu ideologiyanın mühüm müsbət xarakteri həm də bütün dünyaya səpələnmiş 50 milyondan artıq azərbaycanlı vahid ideallar naminə səfərbər etmək qüdrəti ilə müəyyən olunur. Milli-mənəvi, islami-əxlaqi, dünyəvi-humanitar dəyərləri, Şərq və Qərb mədəniyyətlərinin dialoqunu, türkçülük və avropaçılıq meyillərini, tarixi təkamüldə varislük və tərəqqiçiliyi, ünsiyyət birliyini ahəngdar şəkildə ehtiva edən azərbaycançılıq ideologiyası məhz buna görə də müxtəlif coğrafi regionlarda, sosial-siyasi sistemlərdə, mədəni mühtlərdə formalaşmış diasporumuz üçün cəlbədidir.

Azərbaycançılıq ideologiyasının öz həqiqi təsdiqini tapmasında da Ümummilli Lider Heydər Əliyevin müstəsna xidmətləri vardır. Ulu Öndər daim vurğulayırdı ki, azərbaycançılıq ideologiyası real müstəqilliyə nail olmaq, vahid, bölünməz Azərbaycanı qoruyub saxlamaq və möhkəmləndirmək üçün vasitədir. Heydər Əliyevin azərbaycançılıq ideologiyası ilə dilindən,

dinindən, millətdən, irqindən, sosial mənsubiyətindən asılı olmayaraq, bütün ölkə vətəndaşlarını ümumi vətən naminə həmrəyliyə dəvət edirdi. Ulu Öndər azərbaycançılığı milli ideologiyaya çevirməklə cəmiyyətin həmrəyliyi və bütövlüyünə, mənəvi birliyinə nail oldu. Onun "Hər bir insan üçün milli mənsubiyəti onun qürur mənbəyidir. Həmişə fəxr etmişəm, bu gün də fəxr edirəm ki, mən azərbaycanlıyam" məşhur sözləri bu gün də azərbaycanlıların ana şüarına çevrilibdir. 2001-ci ilin ən yaddaqalan və milli həmrəyliyə nüməyşinin ən yüksək zirvələrindən biri noyabrın 9-10-da Bakıda Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayının keçirilməsi olmuşdur. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 2001-ci il mayın 23-də imzaladığı sərəncama əsasən, keçirilmiş bu qurultay dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan soydaşlarımızın və həmvətənlərimizin müstəqil Azərbaycan Respublikası ilə əlaqələrinin daha da möhkəmləndirilməsi, dünya azərbaycanlıları arasında birliyin, həmrəyliyin təmin olunması, habelə Azərbaycan icmaları, cəmiyyət və birliklərinin fəaliyyətinin gücləndirilməsi və əlaqələndirilməsi üçün şərait yaratmışdır.

Həmin qurultaydan sonra Azərbaycan diaspor hərəkatı tamamilə yeni mərhələyə qədəm qoymuş, Ümummilli Lider Heydər Əliyev bu sahədə sistemli dövlət siyasətinin həyata keçirilməsini təmin etmək məqsədilə 2002-ci ildə Xaricdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş Üzrə Dövlət Komitəsi (indiki Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsi) yaradılmışdır. Komitənin yaradılması xaricdəki Azərbaycan cəmiyyətlərinin, birliklərinin və dərəcələrinin fəaliyyətinin vahid mərkəzdən koordinasiyasına, habelə onların dövlət qayğısı ilə əhatə olunmasına geniş imkanlar vermişdir. Dövlət Komitəsinin yaradılması dünya azərbaycanlılarının konsolidasiyasında, diasporun lobbilye doğru inkişafında yeni bir mərhələnin başlanğıcını qoymuşdur.

Azərbaycanda diaspor və lobbilye quruculuğu Prezident İlham Əliyevin fəaliyyətində də mühüm yer tutmuş, bu istiqamətdə ardıcıl və sistemli tədbirlər həyata keçirilmişdir. Dövlət başçısı müxtəlif ölkələrə səfərləri çərçivəsində soydaşlarımızla keçirdiyi görüşlərdə milli diasporun vahid, mütəşəkkil qüvvə kimi təşkilatlanması zərurətini önə çəkmiş, bunun ideoloji-siyasi konturlarını müəyyənləşdirmişdir. Ölkə rəhbəri müasir dövrdə bu sahəyə xüsusi diqqət ayırmadan xarici siyasətdə ciddi uğur qazanmağın qeyri-mümkünlüyünü çıxışlarında dəfələrlə vurğulamışdır.

Prezident İlham Əliyevin 8 fevral 2006-cı il tarixli sərəncamı ilə 2006-cı il martın 16-da Bakı şəhərində Dünya Azərbaycanlılarının II Qurultayının keçirilməsi diaspor quruculuğu işinə yeni nəfəs verməklə ən əlamətdar hadisələrdən biri kimi yadda qalmışdır. Qurultayda Azərbaycan diasporunun hazırkı vəziyyəti müzakirə edilmiş, bu sahədə çalışan təşkilatların fəaliyyətlərinin əlaqələndirilməsi işinin təkmilləşdirilməsi, ölkə həqiqətlərinin, xalqımıza qarşı törədilmiş terror və soyqırımı aktları ilə əlaqədar çoxsaylı faktların dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasının daha müasir metodlarının hazırlanması, digər xalqların diaspor təşkilatları ilə əlaqələrin gücləndirilməsi məsələləri xüsusilə önə çəkilmişdir.

* * *

Milli-mənəvi dəyərlərin mühüm göstəricilərindən olan multikulturalizm (çoxmədəniyyətçilik), tolerantlıq (dini dözümlülük) da mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycanda qədim dövrlərdən müxtəlif xalqların nümayəndələri yaşamış, bir çox xalqların dinləri mövcud olmuşdur. Azərbaycan və onun xalqı həmişə dini dözümlülüüyü ilə fərqlənmişdir. Ölkəmizdə heç vaxt dini zəmində münafiqə, toqquşma olmamışdır. Hətta ötən əsrin 80-ci illərinin axırı və 90-cı illərinin əvvəllərindəki ağır dövrdə belə heç bir mənfi fakt qeydə alınmamışdır.

Məhz Heydər Əliyevin əsasını qoyduyu sağlam dövlət-din münasibətlərinin nəticəsi olaraq bu gün dünyanın

bəzi ölkələrində olduğu kimi, islam dininin alətə çevrilərək gözdən salınmasına imkan verilmədi. Ölkəmizdə bu sahədə həyata keçirilən siyasət, dövlət-din münasibətlərinin Azərbaycan modeli xalqın və dövlətin maraqları üzərində qurularaq özünün mənəvi saflığı ilə bütün ziyanlı ideologiyaların, arzuolunmaz dini-siyasi məqsədlərin qarşısında siper oldu. Bu siyasətin uğurlu nəticələri sağlam cəmiyyətlə dövlətçiliyimizin sütunlarını daha da sarsılmaz etdi.

Ulu Öndərin bizə əmanət etdiyi tolerantlıq, dini dəyərlərə yüksək ehtiram Prezident İlham Əliyevin apardığı siyasətin də mühüm istiqamətlərindəndir. "Azərbaycan xalqı həmişə öz milli-mənəvi dəyərlərinə sadıq olub. Bu gün Azərbaycan dövləti milli dəyərlərimizin qorunması üçün ardıcıl siyasət aparır. Biz öz milli-mənəvi dəyərlərimizlə, adət-ənənələrimizlə fəxr edirik" deyən Prezident İlham Əliyev hər zaman mənəvi irsimizin mühafizəçisi rolunu oynayır. Onun birbaşa diqqəti sayəsində tarixi-mədəni irsimizin yaşadılması və milli-mənəvi dəyərlərimizin dirçəldilməsi, dini ziyarətgahların əsaslı təmiri və yenidən qurulması böyük vüsət alıb. Bunun nəticəsidir ki, Təzəpir, Bibiheybat, Əjdərbəy məscidlərində geniş tikinti və yenidənqurma işləri həyata keçirilib. Eramızın 743-cü ildə inşa olunan və Cənubi Qafqazda, eləcə də Yaxın Şərqdə ən qədim müsəlman məbədlərindən olan Şamaxı Cümə məscidi əsaslı bərpa və yenidənqurmadan sonra istifadəyə verilib. Bütün bunlar bir daha göstərir ki, Prezident İlham Əliyev tarixi keçmişimizin unudulmasına imkan vermir və çalışır ki, gələcək nəsillər xalqımızın milli-mənəvi dünyasına daha çox bağlı olsunlar.

2014-cü ilin dekabrında isə Bakıda Azərbaycanın ən böyük məscidi olan Heydər Məscid-Kompleksi istifadəyə verilib.

Prezident İlham Əliyevin tapşırıqlarına əsasən Gəncədəki tarixi memarlıq abidəsi - xalq arasında "Göy günbəz", "Göy məscid", yaxud "Göy İmam" kimi tanınan "İmamzadə" Dini-Mədəniyyət Kompleksində təmir-bərpa işləri aparılıb. Bu kompleksin ən qiymətli abidəsi türbedir. Burada beşinci imam Məhəmməd Baqirin oğlu İbrahim dəfn olunub. Türbə sonralar ziyarətgaha çevrilib və onun ətrafında müxtəlif binalar inşa edilib. Azərbaycan memarlığının dəyərli nümunələrindən olan "İmamzadə" piri Şərqi qədim karvan-ticarət yolunun üzərində yerləşib.

* * *

İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının və Avropa Şurasının üzvü olan Azərbaycan hər iki qurumda layihincə təmsil olunmaqla dünyada baş verən hadisələrə tək islami deyil, bəşəri dəyərlər baxımından münasibətini bildirir. İƏT-in fəal üzvü kimi sivilizasiyalararası əlaqələrin möhkəmləndirilməsini, inkişafına, dünyada irqi ayrı-seçkilik hallarının aradan qaldırılmasına layiqli töhfələrini verən Azərbaycan islam aləminin təhsil, elm, mədəniyyət təşkilatı olan İSESCO-da da uğurlu fəaliyyət göstərir. 2009-cu ildə İSESCO tərəfindən Bakı şəhərinin islam mədəniyyətinin paytaxtı elan edilməsi, 2018-ci ildə bu ada Azərbaycanın ən qədim diyarı Naxçıvanın layiq görülmesi bir daha təsdiqləyir ki, islam aləminin ayrılmaq parçası olan ölkəmiz dünyada dinlər, millətlərarası münasibətlərin tənzimlənməsi, multikultural dəyərlər, bərabərlik prinsipləri əsasında inkişafı üçün səylərini əsirgəmir.

Ölkəmizdə "Multikulturalizm ili", "İslam Həmrəyliyi ili"nin qeyd olunması, I Avropa Oyunlarının, IV İslam Həmrəyliyi Oyunlarının keçirilməsi, 10 ildən artıqdır ki, hər il

keçirilən "Bakı prosesi"nin bütün dinlər və millətlər üçün humanitar tribunaya çevrilməsi Azərbaycanın dünyada sülhün təminatına verdiyi töhfələrdəndir. Prezident İlham Əliyevin Bakıda "2017-İslam Həmrəyliyi ili: Dinlər və mədəniyyətlərarası dialoq" mövzusunda keçirilən beynəlxalq konfransda çıxışı zamanı qeyd etdiyi kimi, Azərbaycan xalqı öz milli-mənəvi köklərinə çox bağlıdır. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin təməli məhz bu milli dəyərlərdir. Bizim milli-dəyərlərimiz isə ümumbəşəri dəyərlərin tərkib hissəsidir. Həm coğrafi yerləşməyimiz, tariximiz, sivilizasiyaların Azərbaycan ərazisindəki keçmiş və rolu, əlbəttə ki, Azərbaycanı dinlərarası, mədəniyyətlərarası dialoqun aparılmasında əvəzolunmaz ölkəyə çevirir.

2018-ci ilin iyun ayında Naxçıvanda keçirilən "Naxçıvan İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı-2018" tədbirinin keçirilməsi də milli-mənəvi dəyərlərimizə olan beynəlxalq diqqətin mühüm ifadəsi idi. Naxçıvanın İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı seçilməsi bərdə qərarın qəbulu tarixi hadisə olmaqla sivilizasiyalararası dialoqa mühüm töhfələr verən Azərbaycanın bu qədim diyarındakı zəngin mədəni-mənəvi irsə yüksək qiymətin təzahürüdür. "İslam Həmrəyliyi ili" çərçivəsində Bakıda IV İslam Həmrəyliyi Oyunları ən yüksək səviyyədə keçirildi. Oyunlar ərzində bütün müsəlman ölkələri məhz Azərbaycanın paytaxtında birləşdi, Bakı 54 ölkəni "Sülh, həmrəyliyi" şüarı altında birləşdirdi.

* * *

Milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunmasında Prezident İlham Əliyevlə birgə Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyeva da yaxından iştirak edir. Fond milli-mənəvi dəyərlərimizin yaşadılmasını, onun təbliğini, tarixi-dini, mədəni abidələrin qorunmasını və bərpasını daim diqqət mərkəzində saxlayır.

Heydər Əliyev Fondu "Tolerantlığın ünvanı - Azərbaycan" layihəsi çərçivəsində bugünkü Azərbaycanda və digər ölkələrdə onlarla tədbir həyata keçirmişdir. Fondun maliyyə dəstəyi ilə Bakıdakı Pravoslav və Müqəddəs Məryəm kilsələrində də təmir-bərpa işləri aparılmış, yəhudi uşaqları üçün təhsil və mədəniyyət mərkəzinin tikintisinə dəstək verilmişdir. Göründüyü kimi, Heydər Əliyev Fondu təkə islam dininə aid tarixi-dini abidələrin bərpasına deyil, həmçinin Azərbaycandan kənarada olan digər dinlərə məxsus abidələrin də bərpasına qayğı ilə yanaşır ki, bu da xalqımızın tolerantlığının və sülhpərvərliyinin əyani sübutudur.

Fond tərəfindən reallaşan layihələr beynəlxalq aləmdə ciddi marağa səbəb olur. Belə ki, bəşəriyyətin xilasına yönələn milli-mənəvi ideallar, ictimai şüura hakim kəsilən layihələr zəngin mənəvi və intellektual potensialdan qaynaqlanır və birmənalı olaraq cəmiyyət tərəfindən qəbul edilir. BMT, İƏT, UNESCO, İSESCO və onlarca belə mötəbər qurumların fondun layihələrinə verdiyi qiymətlər dediklərimizi əsaslandırır amildir.

Milli dəyərlərimizin qorunması və gələcək nəsillərə çatdırılması bu gün daha çox aktual məsələlərdəndir. Çünki milli dəyərlərimizin Azərbaycan xalqının formalaşmasına təsiri böyük olduğu kimi, milli dövlətçiliyimizin möhkəmləndirilməsində də xüsusi rol var. Müasir dövrdə şəxsiyyətin formalaşmasında milli dəyərlərin təsirini gücləndirmək işində keçmiş tarixi ənənələrə və dəyərlərə qayğı ilə yanaşmaq, eyni zamanda müasir dünyada gedən qloballaşma proseslərinin yaratdığı ümumbəşəri dəyərlərin müsbət təsirlərini mənimsəmək də çox vacibdir. Milli dəyərlərimizin qorunmasında gənc nəslin və gələcək nəsillərin də üzərinə böyük məsuliyyət düşür.

Qazanfər ABBASOV,
Azərbaycan Dövlət İqtisad
Universitetinin professoru,
İqtisad elmləri doktoru